

מטבעיו

עלון מידע למטיילים למדריכים ולתושבי שדה בוקר והסביבה

"ביום הזה, נבקעו כל-מעונות הנהום רבה, וארבת השמים, נפתחו"

בראשית ז'

לפעמים בחיים יש הפתעות וניסים. בתאריך 22/06 השמיים באזורנו התכסו בעננים, פתחו את ארובותיהם ושטפו את המדבר במטח גשם נדיר שלא נראה בעונה זו כבר שנים... נחלי המדבר שטפו וזרמו ומילאו מים בבורות ובגבים.

צוות ביס"ש שדה-בוקר

עדכונים מהשטח

- שיטפונות (!) ביום ו' 22/06/12 ירד מטח נדיר של גשם על שדה-בוקר והסביבה, במשך כשעה ירדו כ- 13 מ"מ גשם והזרימו מים בכל נחלי האזור... בין השאר זרמו נחל צין, חווארים, קרקש, הרועה, נחל צרור, נחל בוקר, שועלים, חתירה ועוד ועוד. תפוצת הגשם הייתה ממצוק הצינים בדרום אל ירוחם בצפון, רכס בוקר במערב ורכס חתירה והמכתש הגדול במזרח. כתבה על השיטפונות בעמ' הבא.
- 'דיווחי גבים' אלו הם המקומות שהתמלאו עתה במים ע"פ דיווחים מהשטח: עין יורקעם, גב צרור, גבים בנחל חווארים, מצד מאגורה, גב שועלים, הסכר בנחל בוקר (נכון ל- 26/6), בורות חצץ, בורות מים ברכס חלוקים, בורות מים בנחלים שיורדים לשדה צין, ועוד ועוד ועוד... נשמח לקבל עדכונים למקומות נוספים שהתמלאו ממטיילים בשטח.
- פקחים מדווחים כי ישנם עדיין מעט קינונים של עופות דורסים באזור.
- בנוסף נצפו מספר פרחונים (גוזלים שפרחו מהקן) של הדורס הנדיר – בז צוקים.
- גדי של יעלים שנמצא פצוע בשטח נלקח לבית החולים הווטרינרי, סיבת הפציעה לא ידועה.
- תצפיות על תנים באזור נהיו נפוצות (כתבה בעמ' הבא), בנוסף ניתן לצפות במיינה (מין פולש של ציפור) שמתחילה להתפשט כאן לאיטה. זוהי תזכורת מכאיבה להשפעה העצומה שיש לנו על המרקם העדין של המערכת האקולוגית באזורנו.
- בתאריך 21/06/12 התקיים סיור משותף של ביס"ש שדה-בוקר וגופים ירוקים באזור עם נציגי חברת רותם אמפרט במפעלי אורון. הסיור הוא סיור מקדים מתוך ניסיון להבין את תכנית הכרייה בשטח 6 (גבעת מדור), התכנית אמורה להיות מוגשת לוועדה המחוזית בחודש מרץ.

סכר נחל בוקר אחרי השיטפון
צילם: ארנון לביא

צילמה: יסמין שטיינמץ

שיטפון של יום קיץ?!!!

יום שישי 22.6.12, התחיל כיום רגיל של שלהי חודש יוני... כשלפתע החל טפטוף טרופי משהו... חשבנו שזה טפטוף שרבי שיפסק במהרה על אף העננה הכבדה שכיסתה את השמיים. לא האמנו למשמע אוזננו, לטפטוף המתחזק והעננות התווספו קולות רעמים שפילחו את הדממה המדברית. את הקולות האלה לא שמענו השנה גם בחורף, אז בסוף יוני?!

הטפטוף נהפך למבול, האדמה נאטמת והשלב הבא ידוע מראש - שיטפונות!!! (בחמו של הקיץ!!) נהרות זרמו בכבישי המדרשה...

עוד בדרך הצצנו מהחלון לעבר מפל הדיבשון ראינו שהוא יבש וציפינו שנחל צין יהיה רטוב מעט ולא שוצף... אך במהרה הבחנו בזרם מי שטפון חומים מפלחים את נחל חווארים... והגל הראשון זרם לעבר נחל צין.

השאלה שנשאלה כמובן היא איך קרה הנס?!

בכדי לנסות ולענות עליה הבאנו בפניכם את ההשערה המקובלת:

אזיר קר שנע בגובה מאזור קפריסין הגיע אלינו לנגב ופגש באזיר החם האופייני. אזיר חם צובר בתוכו יותר לחות מאשר אזיר קר ובעט המפגש האזיר הקר עיבה את הנוזלים שבאזיר החם לכדי גשם. ההשלכות האקולוגיות הצפויות כרגע בעקבות המקרה בנוגע לצומח הן בלבול של צמחים בעלי "שעון גשם". שעון גשם הוא מנגנון שקיים במיני צמחים שונים שמאפשר לזרעים להישמר זמן רב, עד שהתנאים יהיו מתאימים לנביטה. הם ייבטו לקראת החורף שבו ימשיכו התנאים המתאימים לצימוח. יכול להיות שבמצב כזה זרעים ייבטו אך לא יצליחו לצמוח בגלל תנאי הקיץ.

בנוגע לבעלי החיים, את חלק מהתוצאות ניתן לראות כבר עכשיו. מיני חרקים שוכני קרקע כמו נמלים וטרמיטים החלו במעוף כלולות לשם הזדווגות. הם מנצלים את האדמה הלחה והרכה לחפירת מחילות להטלת הביצים, וזהו מחזה לא רגיל לעונה זו.

בברכת קיץ מלא בניסים ונפלאות.

פרח בוקר ויסמין שטיינמץ
מורות חיילות בבית ספר שדה

טובלים בשיטפון - נחל צין
צילמה: יסמין שטיינמץ

תן בצומת טללים

במהלך נסיעה של צוות הביס"ש על כביש 40 בסמוך לצומת טללים, הבחנו לצד הכביש בחיה שהייתה גדולה מכדי להיות שועל וקטנה מכדי להיות זאב. לאחר תהיות והתייעצויות הוחלט, שהחיה הבלתי מזוהה היא לא אחרת מאשר תן זהוב (הידוע גם בשמו תן מצוי). נתחיל ונאמר, שהתן הוא יונק טורף ממשפחת הכלביים. הוא פעיל בלילה, אך גם בשעות הבוקר המוקדמות ואחרי הצהריים. התנים חיים בזוגות כשלכל זוג טריטוריה ששטחה מוערך בכ-1 קמ"ר ותפוצתם העולמית היא מאזור הבלקן וצפון אפריקה במערב ועד להודו ותאילנד במזרח.

על פניו, אין כל דבר יוצא דופן במציאת תן. אף ניתן לומר, שההפך הוא הנכון. יללות התנים נשמעות לאורכה ולרוחבה של רוב שטחיה המיושבים של הארץ. עם זאת, כשנבחן במקורות המידע הזמינים לנו על בעל החיים הזה, נגלה שתפוצתו של התן במדינת ישראל מוגבלת לצפון הארץ ומרכזה, ומופיע לעיתים נדירות גם בצפון הנגב ובמדבר יהודה. מסתבר, שנתונים אלה כבר לא מדויקים ולמי שעוד לא שמע/הרגיש/ראה התן הספיק להגיע אל הנגב המרכזי ואף דרומה מכך.

התן בארץ הוא מין מתפרץ. זאת אומרת, מין שמתרבה בקצב בלתי מבוקר ודוחק החוצה מינים אחרים הנמצאים בסביבתו. הסיבה העיקרית לכך, היא היותו מין תלוי אדם, מין שנוכחות האדם תורמת ישירות או בעקיפין להתרבותו. יש לכך סיבות רבות, החל מפחי הזבל וכלה בלולי התרנגולות המספקים לתן מקורות מזון זמינים ביותר ומעניקים לו יתרון משמעותי על פני מינים אחרים שלא מצליחים להסתגל למצב החדש של התפשטות האדם.

ההשערה הרווחת לגביי המצאות התנים בנגב היא, שעד שנות ה-50 בנגב לא היו יישובים כל כך, ולכן גם תנים לא. עם התבססות היישוב הגיע התן גם לנגב.

עולה השאלה מה הן ההשלכות הידועות והלא ידועות של מינים מתפרצים? האם זה תהליך שצריך לנסות למנוע או שמא יש לתת לו לקרות? מה שבטוח – צריך להיות מודעים.

גילי אדוורדסון
מורה חיילת בבית ספר שדה

תן זהוב

כרייה וחציבה בישראל- כל מה שלא ידעתם ולא העזתם לשאול

בשני הגיליונות האחרונים של המטבעון עסקנו במפעלי הפוספטים ובגבעת מדור הייחודית. בכתבה זו ננסה לשפוך מעט אור ולבאר את נושא הכרייה והחציבה לכל ההדיוטות אשר קוראים בשקיקה את המטבעון והתביישו לשאול שאלות בסיסיות:

כרייה הינה הפקה של חומרים אי אורגנים מן הקרקע ועיבודם לחומרי גלם רבים בהם ניתן לעשות שימושים בתחומים מגוונים החל מחקלאות וכלה בסלילת כבישים. עוד משחר ההיסטוריה ישנן עדויות רבות למפעל הכרייה והחציבה בארצנו- ממחצבת קדומים ברכס הכרמל ועד כריית הנחושת בתמנע.

כדי לעשות סדר בבירוקרטיה כדאי להתחיל עם "כלל אצבע": משרד האנרגיה והמים ממונה על כל אוצרות הטבע בישראל. תחום הכרייה והחציבה מתפצל לשני ענפים מרכזיים:

1. ענף המחצבות- כולל בעיקר כרייה וחציבה של חומרים המשמשים כחומרי גלם לענפי הבניין וסלילת הדרכים.
2. ענף המכרות- קטן בהרבה מקודמו וכולל בתוכו את כלל החומרים בקרקע שאינם משמשים לענף הבניה והסלילה אלא לתעשיות אחרות. מדובר בעיקר בפוספטים, נחושת וגבס ומחצבים נדירים אחרים אשר נמצאים בכמויות קטנות.

נושא הכרייה והחציבה בישראל מוסדר באמצעות תמ"א 14 הכוללת מספר תכניות לחומרי גלם שונים, ביניהם תמ"א 14 ג'- תכנית מתאר ארצית לכרייה וחציבה של חומרי גלם תעשייתיים. תכנית זו מצויה בשלבי הכנה ומטרתה המרכזית היא לאתר שטחים לכריית פוספט, פצלי שמן, פורצלניט גיר לאבקות ועוד, בהיקף שייתן מענה לצרכי פעילות התעשיות. התכנית מותווה על פי עקרונות רבים לפיתוח בר קיימא ומזעור ההשפעה על הסביבה, תוך מתן דגש מרכזי על פיתוח יעיל וחסכוני באמצעות ניצול רב שכבתי. אולם, ברור לכל, שכל פיתוח, חציבת הקרקע, משפיע באופן ישיר על הסביבה ופוגע באיכויותיה הטבעיות.

לסיכום, ענפי הכרייה והחציבה בישראל מהווים נדבך מרכזי במשק האנרגיה. הכרייה והחציבה מעמידים קונפליקט מוכר: הרס נופינו ואוצרות הטבע אל מול הצורך להמשיך לבנות ולהתפתח. כולי תקווה שביום מן הימים נגיע לעמק השווה, תוך כדי מציאת פתרונות חלופיים ושמידה על "גבעת מדור למיניהם" גם לדורות הבאים.

רן פינקלשטיין

רכז הדרכה בבית ספר שדה

כריית פוספט בבקעת אורון
צילם: ארנון לביא

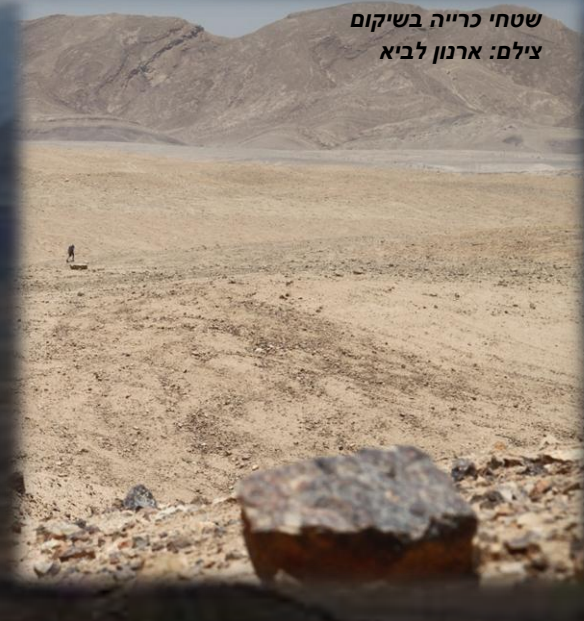
"ורדים ונופים, יש בהם מגרעת חמורה:
ההנאה מהם היא חנינם. אהבת הטבע אינה
מספקת עבודה למפעלים. הוחלט לבטל את
אהבת הטבע"

אלדוס האקסלי - עולם חדש מופלא

תצפיות מעניינות מהחודש האחרון

תאריך	שם המין	מיקום	הצופה
6/6	30 זוגות של ורדית סיני	גב חווה	צוות הביס"ש הצעיר
	בזים שחורים	עין עקב ומדרשה	מידד גורן
25/6	זאב	נחל צרור	יסמין שטיינמץ ופרח בוקר
26/6	2 צבאים	נחל בוקר	ארנון לביא

שטחי כרייה בשיקום
צילם: ארנון לביא

ליצירת קשר

בית ספר שדה: 08-6532016 (מרכז הזמנות - שלוחה 1, מחלקת הדרכה - שלוחה 2).

אתר האינטרנט שלנו:

<http://bsadeh.boker.org.il>

תגובות, הערות, הארות, מידע לפרסום ועוד...
יש להעביר לארנון לביא או גילי אדוורדסון

matbeon.boker@gmail.com

050-2050584, 050-2050591